

Poprvé ve své historii jsme si nadělili kompletní – a neideologické – dějiny

Devatenáct knih splaceného dluhu

„Své vlasti neznaje běh, jsi-li ty Čech,“ ptal se v jedné své básni řečnický Josef Jungmann a z jeho naléhavého tázání cítíme význam, jež obrozenci přikládali dějinám. Národ bez historie v jejich očích prostě nebyl národem a povolání historika se v 19. století těšilo obrovské úctě – stačí připomenout jméno Františka Palackého, jemuž se dostalo čestného přízviska „otec národa“.

PRÁVĚ PALACKÉHO příklad ale ukazuje také na potíže, které s popsáním minulosti naši vlastenečtí předkové měli. První, německy psanou verzi svých Dějin psal totiž jako dějiny země obývané jedním politickým národem, jenž hovoří dvěma jazyky – česky a německy. Toto pojetí ovšem nebylo v době postupující nacionalizace přijatelné ani pro českou, ani pro německou stranu. Konečný název definitivní české verze tedy zněl: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Zakladatel našeho moderního dějepisectví tedy psal dějiny svého národa, nicméně reflektoval skutečnost, že v zemi žije ještě národ druhý.

Souvislé líčení české historie navíc Palacký dovedl pouze k roku 1526, a tím nechtěně na dlouho ovlivnil tvorbu svých následovníků. Původně samozřejmě chtěl popsat české dějiny v celku, během práce ale zjistil, že se jedná o příliš velké sousto (nezapomínejme, že neměl k dispozici příručky, o nichž jsou dnešní studenti dějepisu informováni už v proseminářích), a logicky tak skončil rokem, který v českých dějinách tvoří významný mezník. Tehdy byl českým králem svobodnou volbou zemských stavů zvolen Ferdinand Habsburský a české země se staly součástí mnohonárodní monarchie, v jejímž svazku zůstaly až do konce první světové války. Postupem času začalo být toto datum vnímáno jako „konec samostatnosti české“.

Skutečností, že jím Palacký své monumentální dílo uzavřel, začal být přikládán symbolický význam a dokončení posledního dílu české verze bylo oslaveno velkolepým banketem.

Češi tedy měli své dějiny, bohužel dovedené jen k počátku novověku, a v tomto trendu pokračovali i další autoři. Palackého pokračovatelé, popularizátoři i autoři školních učebnic (zvláště V. V. Tomek), ti všichni ve svých knihách popsali množství stránek dějinami přemyslovských knížat a králů, líčením vlády Karla IV., husitských bouří atd., posledním panovníkem, jenž vzbudil jejich větší zájem, byl Jiří z Poděbrad. Po roce 1620 (bitva na Bílé hoře) se jejich texty stávají výčtem faktů bez hodnotících soudů; respektive se hodnocení omezuje na uvádění obecných floskulí o úpadku a utrpení. Počátky národního hnutí pak naprostou většinu vypsání českých dějin uzavírají.

Zájem o moderní dějiny se probudil až později, když začala vycházet řada Dějiny Čech a Moravy nové doby, rozdělené na období vlády jednotlivých habsburských panovníků, která popisovali Antonín Rezek, Josef Svátek a Justin V. Prášek. Každý autor přistupoval ke svému úkolu po svém a celek působí značně nevyváženým, Josef Svátek podléhal svým beletristickým fantaziím, těžiště odborného zájmu J. V. Práška spočívalo v orientalistice atd.

Kromě toho samozřejmě vznikala jednotlivá díla věnovaná novějším dobám (například Antonína Gindelyho, který se zabýval třicetiletou válkou), o syntéze stále ale nebylo možno hovořit. O tu se pokusil francouzský historik Ernest Denis, který konečně shrnul problematiku moderních českých

dějin v několikavazkových dílech Konec samostatnosti české a Čechy po Bílé hoře, dovedených až k počátku 20. století. Česká společnost Denisovo dílo přijala s nadšením a obecně byl považován za pokračovatele a dovršitele Palackého. (Po roce 1918 mu v Praze odhalili pomník a pojmenovali po něm nádraží.)

V meziválečné době bylo již jasné, že syntéza českých dějin přesahuje síly jednoho člověka, a dosud řádně nedocenený nakladatel Jan Laichter začal roku 1910 vydávat řadu České dějiny (v rámci edice Laichterův výbor nejlepších spisů poučných). Bohužel i tento ambiciózní počín uvázl ve středověku, kde ovšem přinesl práce trvalé hodnoty z pera Václava Novotného nebo Josefa Šusty.

Po válce vyšlo několik svazků pokračování této řady v nakladatelství Československé akademie věd (práce F. M. Bartoše o husitství, Rudolfa Urbánka o době Jiřího z Poděbrad a dva díly předbělohorských dějin od Josefa Janáčka). Tím je možno tento stručný přehled pokusů o celkové vypsání českých dějin uzavřít.

Po roce 1989 na dosavadní snahy navázalo nově vzniklé nakladatelství Paseka Ladislava Horáčka. Nejprve shromáždil skupinu generačně a názorově spjatých historiků, z jejichž spolupráce vzešly dvousvazkové Stručné dějiny zemí Koruny české (podle nakladatelovy vzpomínky se nápad zrodil v hostinci). Již jejich název signalizoval nové pojetí – nejedná se o dějiny národa, ale o dějiny země, to znamená, že pozornost byla věnována i osudům českých Němců, kteří nebyli nahlíženi jen v podobě „úhlavních nepřátel“ českých snah. Práce měla úspěch a Horáček pojal smělou myšlenku vydat Velké dějiny zemí Koruny české (původně se mělo jednat o dvanáct svazků, proto se také v jedné z přípravných hospodských debat zrodilo ironické označení „tuctové dějiny“). Práce narážela na množství překážek, někteří autoři odpadli, jiným se dílo rozrůstalo pod rukou, takže původní rozsah byl překročen (má devatenáct svazků a patnáct dílů), nicméně dílo bylo v současné době dokončeno. Lvi podíl na zdárném výsledku je třeba přičíst energii Ladislava Horáčka, jeho mírným i brutálním metodám nátlaku na autory, poučené znalosti české historiografie, s níž vyhledával autory nové, kteří nahrazovali „odpadlíky“, apod. Horáčkovy vzpomínky na práci na Velkých dějinách tak jednou (pokud vzniknou) budou tvořit nesmírně zajímavou kapitolu historie českého dějepisectví.

Osobně se domnívám, že určitou (byť exaktně nedoložitelnou) úlohu zde sehrál i „genius loci“ – nakladatelství Paseka totiž sídlí v někdejším Laichterově domě na Vinohradech. Velký veřejný banket jako při dokončení Palackého dějin se letos asi konat nebude, dějepisectví už zdaleka nepožívá té popularity jako ve druhé polovině 19. století, rozhodně by však Horáčkův nakladatelský úspěch neměl zapadnout. Posoudit jednotlivé svazky bude úkolem odborných recenzentů specialistů, záleželo pochopitelně na autorech, jejich schopnostech a preferencích. V každém případě ale má konečně veřejnost k dispozici rozsáhlé shrnutí české minulosti až do dvacátého století, psané bez nacionálních předsudků a na úrovni současného historického poznání.

Představám Josefa Jungmanna už nic nebrání v jejich realizaci.

VELKÉ DĚJINY ZEMÍ KORUNY ČESKÉ 1999–2014 15 DÍLŮ (19 SVAZKŮ) KOLEKTIV AUTORŮ VYDALA PASEKA